

NIEPUBLICZNA PLACÓWKA DOSKONALENIA NAUCZYCIELI DOROŚLI – DZIECIOM W SĘPÓLNIE
KRAJEŃSKIM

Nr rejestracyjny 5/2001

Krystyna Konieczka

Indywidualny plan rozwoju ucznia z upośledzeniem umysłowym stopnia lekkiego w szkole ogólnodostępnej

Praca napisana

pod kierunkiem

mgr Jolanty Smei

Inowrocław 2004

Spis treści

Rozdział	Tytuł rozdziału	Strona
	Wstęp	3
	Podstawy prawne	4
I. II.	Charakterystyka zaburzeń dziecka z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim	5
III.	Zasady konstrukcji Indywidualnego planu rozwoju ucznia upośledzonego w stopniu lekkim	9
	Podstawowe informacje o uczniu	10
IV. V.	Indywidualny plan rozwoju ucznia upośledzonego w stopniu lekkim w klasie szkoły masowej (w ujęciu ogólnym).....	12
VI.	Indywidualny plan rozwoju ucznia upośledzonego w stopniu lekkim na lekcjach historii w klasie IV szkoły masowej	21
	Podsumowanie	32
	Bibliografia	33
	Załączniki	35

Wstęp

Przedmiotem niniejszej pracy będzie indywidualny plan rozwoju ucznia klasy IV z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim i z zaburzeniami funkcji percepcyjno – motorycznych funkcjonującego w środowisku szkoły masowej. Takie dziecko powinno w odpowiednim czasie uzyskać właściwą specjalistyczną pomoc, bowiem w innym przypadku jego problemy szkolne będą pogłębiały się.

Uczeń lekko upośledzony uczęszczając na zajęcia w klasie szkoły masowej nauczany jest przez nauczycieli najczęściej nie posiadających specjalistycznego przygotowania z zakresu oligofrenopedagogiki czy terapii pedagogicznej. Nie zwalnia to jednak tych nauczycieli z obowiązku realizowania celów rewalidacyjnych w procesie dydaktycznym w czterech sferach zaburzeń podlegających rewalidacji. Dlatego opracowany przez nauczycieli specjalistów indywidualny plan rozwoju dziecka z upośledzeniem w stopniu lekkim niewątpliwie będzie stanowił cenną pomoc w realizacji zamierzonych celów edukacyjnych i będzie elementem nadającym właściwy kierunek pracy z uczniem lekko

upośledzonym. Jego realizacja na wszystkich zajęciach edukacyjnych niewątpliwie przyczyni się do złagodzenia stresu szkolnego wywołanego trudnościami w nauce oraz do podniesienia samooceny dziecka.

ROZDZIAŁ I.

Podstawy prawne

Wprowadzane przez MENiS zmiany w polskiej oświacie uwzględniają prawo dzieci upośledzonych umysłowo do dostosowanej do ich potrzeb i możliwości edukacji oraz prawo rodziców do wyboru szkoły. We wdrożonej w 1999 roku reformie edukacji kształcenie specjalne stało się integralną częścią systemu edukacji, a uczniowie niepełnosprawni mają możliwość uczenia się w szkołach ogólnodostępnych. Ramowe plany nauczania określiły wymiar godzin rewalidacyjnych w szkole podstawowej oraz gimnazjum. Zajęcia te są obowiązkowe dla każdego ucznia niepełnosprawnego zarówno w szkole specjalnej jak i masowej. Nauczyciele sami podejmują decyzję w sprawie stosowania programu nauczania z zestawu MENiS lub opracowania własnego. Do kształcenia specjalnego uczniowie są kwalifikowani na podstawie orzeczenia poradni psychologiczno – pedagogicznych, a dyrektor szkoły w obwodzie, której dziecko mieszka sprawuje kontrolę nad spełnianiem obowiązku szkolnego. Zasady oceniania uczniów niepełnosprawnych reguluje *Rozporządzenie MEN z dnia 19 kwietnia 1999 roku w sprawie zasad oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych*. Uczniowie niepełnosprawni mogą uczęszczać do szkół specjalnych, integracyjnych, oddziałów specjalnych w szkołach ogólnodostępnych lub szkół masowych. Szkoła ogólnodostępna nie prowadząca ani klas integracyjnych, ani specjalnych ma obowiązek zapewnić odpowiednie warunki nauki uczniom niepełnosprawnym oraz umożliwić realizację zajęć rewalidacyjnych.

Rozdział II.

Charakterystyka zaburzeń dziecka z upośledzeniem umysłowym stopnia lekkiego

Istotną cechą upośledzenia umysłowego stopnia lekkiego jest niższy ogólny poziom funkcjonowania intelektualnego, który współwystępuje z ograniczeniami w obszarach :

- komunikacji,
- samodzielności,
- życia domowego,
- społeczno – międzyludzkich umiejętności,
- pracy, czasu wolnego, zdrowia i bezpieczeństwa.

Początek tego stanu musi wystąpić przed 18 rokiem życia. Uczeń powinien zostać objęty zajęciami rewalidacji indywidualnej, których formą jest terapia pedagogiczna. Celem tych zajęć jest niesienie pomocy dziecku z trudnościami w uczeniu się z powodu różnych zaburzeń funkcji percepcyjno – motorycznych, słabej motywacji do pracy oraz braku równowagi emocjonalnej.

W trakcie pracy rewalidacyjnej realizowane są trzy rodzaje działań terapeutycznych:

1. oddziaływania psychoterapeutyczne ogólne – uspokajające i aktywizujące dziecko do nauki,
2. usprawnianie zaburzonych procesów psychomotorycznych,
3. utrwalanie umiejętności czytania i pisanie w aspekcie technicznym, semantycznym i krytyczno – twórczym.

Dzieci z upośledzeniem umysłowym stopnia lekkiego różnią się od swoich rówieśników w szkole przede wszystkim trudnościami w uczeniu się. Przedstawiona niżej symptomatologia upośledzenia umysłowego stopnia lekkiego obrazuje te różnice.

Symptomatologia upośledzenia umysłowego stopnia lekkiego

Procesy orientacyjne

Spostrzeganie

Jest ono zasadniczo w normie, jednak tok spostrzegania jest wolny, a spostrzeżenie nieprecyzyjne. Uczeń ma trudności z wyróżnianiem szczegółów. Spostrzeganie nie odbija w pełni otaczającej rzeczywistości. Dziecko ma zachowane zdolności do percepcji muzyki.

Uwaga

Uwaga dowolna jest dobrze skoncentrowana na materiale konkretnym, natomiast krótko i słabo koncentruje się na treściach abstrakcyjnych. Dziecko ma trudności w kierowaniu uwagą. Słaba jest też jej podzielność. Wraz z wiekiem wzrasta trwałość uwagi dowolnej oraz podzielność uwagi.

Pamięć

Dobra jest pamięć mechaniczna. Mogą pojawiać się zmyślenia i konfabulacje, które uzupełniają luki pamięciowe. Słaba jest pamięć logiczna zarówno świeża jak i trwała oraz dowolna. Dziecko uczy się bez zrozumienia. Tempo nauki jest wolne. Zapamiętuje piosenki i wiersze.

Mowa

Rozwój mowy jest opóźniony. Dziecko ma trudności z wypowiedaniem myśli oraz formułowaniem wypowiedzi. Często zdarzają się agramatyzmy oraz wady wymowy. Uczeń ma mały zasób słownictwa zarówno czynnego jak i biernego. Słownik jest ubogi w pojęcia abstrakcyjne ze względu na trudności w ich przyswajaniu i rozumieniu sensu.

Procesy intelektualne

Myślenie

Dominuje myślenie konkretno – obrazowe nad pojęciowo – słownym.. Brak jest myślenia hipotetyczno – dedukcyjnego. Upośledzone jest abstrahowanie, uogólnianie, porównywanie oraz rozumowanie przyczynowo – skutkowe. Występuje zwolnione tempo myślenia oraz mała samodzielność myślenia. Często jest pochopność sądów. Obserwuje się słaby krytycyzm oraz ograniczoną zdolność do samokontroli. Uczeń potrafi zdefiniować proste pojęcie, jako istotne podaje jednak cechy szczegółowe pojęcia, pomija ogólne. Jest w stanie ująć podobieństwa pomiędzy dwoma a nawet trzema pojęciami. Dobrze definiuje pojęcia konkretne. Uczeń potrafi dokonać klasyfikacji pod warunkiem odwołania się do konkretności. Upośledzeni w stopniu lekkim mają mniejszy zasób pojęć liczbowych, gorzej wykonują operacje matematyczne, mają trudności w rozumieniu ułamków, opanowaniu fizyki. Upośledzone jest syntetyczne ujęcie zdobywanych wiadomości i łączenie ich w logiczną całość.

Procesy wykonawcze

Motoryka

Obserwuje się opóźniony rozwój ruchowy, brak precyzji ruchów oraz ich słabą koordynację. Upośledzeni posiadają pełen zakres samoobsługi, mogą opanować czynności zawodowe i bardzo dobrze je wykonywać.

Procesy ustosunkowań

Procesy emocjonalno – motywacyjne

Uczniowie mają osłabioną zdolność emocji oraz słabą zdolność do samokontroli i panowania nad sobą. Charakterystyczna jest sztywność zachowań, poglądów i uczuć przy wzmożonej podatności na sugestię. Poważnie ograniczone jest przeżywanie uczuć wyższych: patriotycznych, moralnych, społecznych, estetycznych. Osoby te cechuje słaby krytycyzm w stosunku do otoczenia i samego siebie. Niektórzy mają poczucie własnego ograniczenia co wywołuje kompleks niższości oraz różne mechanizmy obronne. Często występują wahania nastroju bez żadnej wyraźnej przyczyny. Obserwuje się też wzmożoną ruchliwość. W sferze motywacyjnej obecne są cechy świadczące o słabości sterującej funkcji intelektu takich jak: impulsywność, brak przemyślenia poczynań. Uczniowie ci są bardziej podatni na zaburzenia sfery emocjonalnej, co wynika z zaburzonych interakcji z otoczeniem a także obniżonej sprawności intelektualnej.

Dojrzałość społeczna

Obserwuje się zwolniony i zróżnicowany proces dojrzewania społeczno – moralnego. Najwolniej osiągają dojrzałość w sferze uczuć moralnych wiedzy moralnej, najszybciej w sferze postaw, wartości, przekonań i poglądów moralnych z uwagi na zwiększoną podatność na sugestię. Poziom uspołecznienia zależy jest od sytuacji rodzinnej i środowiskowej.

Podstawą pracy terapeutycznej z uczniem upośledzonym w stopniu lekkim są metody czynnościowe. Pozwalają one połączyć w jeden proces stymulację rozwoju dziecka i korekcję zaburzeń procesów poznawczych, emocjonalnych i ruchowych.

Dla wspomagania procesu terapeutycznego stosuje się m.in. Metodę Dobrego Startu, Ruch Rozwijający Weroniki Sherborne, Metodę Ośrodków Pracy, Metodę Dennisona, metody behawioralne.

ROZDZIAŁ III.

Zasady konstrukcji indywidualnego planu rozwoju ucznia upośledzonego w stopniu lekkim

Podstawą tworzenia planu jest orzeczenie Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej oraz etap kształcenia, na jakim znajduje się uczeń. Zawarte w nim cele sformułowane są zarówno dla ucznia jak i uczących nauczycieli. Plan zawiera charakterystykę zaburzonych czterech sfer: percepcyjnej, ruchowej, emocjonalno – motywacyjnej, interakcji społecznych oraz wskazania co do sposobów rewalidacji zaburzeń w postaci ogólnych propozycji ćwiczeń.

Kolejną częścią jest plan pracy z uczniem lekko upośledzonym na zajęciach historii w klasie IV szkoły podstawowej, gdzie szczegółowo omówiona została tematyka ćwiczeń rewalidacyjnych w sferze poznawczej, treści programowych przekazywanych w sferze poznawczej, ogólnie odniesiono się do rewalidacji sfery ruchowej, emocjonalno – motywacyjnej i interakcji społecznych w ramach zajęć przedmiotowych.

Plan zawiera arkusz ewaluacyjny umieszczony jako załącznik niniejszej pracy.

Uczeń pracuje w systemie integracyjnym – posiada taki sam podręcznik jak jego rówieśnicy, prowadzi zeszyt przedmiotowy, jeśli istnieją takie możliwości pracuje na równi z klasą w pozostałych przypadkach nauczyciel zaleca mu ćwiczenia i zadania dostosowane do jego możliwości intelektualnych. Uczeń pisze sprawdziany, klasówki i testy dostosowane do jego możliwości.

ROZDZIAŁ IV.

Podstawowe informacje o uczniu

Uczeń pochodzi z rodziny niewydolnej wychowawczo. Dziecko jest zaniedbane, nerwowe, nie ma kształtowanych właściwych wzorców zachowań. Matka chłopca akceptuje fakt, że syn jest upośledzony.

Dziecko uczęszcza do klasy III szkoły masowej. Z uwagi na trudności szkolne, które zauważono oddziale przedszkolnym został przebadany przez Poradnię Pedagogiczno – Psychologiczną w roku 2000. Pod koniec maja 2000 roku poddany został kolejnemu badaniu w celu określenia dojrzałości szkolnej czego skutkiem było powtórzenie klasy 0. Odroczenie ucznia od obowiązku szkolnego nie spowodowało wyrównania poziomu jego funkcjonowania w stosunku do rówieśników. W klasie I wystąpiły poważne trudności w nauce piana, czytania, liczenia. Zaczęły się również problemy wychowawcze – uczeń coraz częściej popadał w konflikty z kolegami i nauczycielami. W związku z przeprowadzką rodziców, do klasy II zaczął uczęszczać w innej szkoły. Jednocześnie matka, kierując się sugestiami nauczyciela wychowawcy, podjęła starania o przebadanie dziecka po raz kolejny. W wyniku badania przeprowadzonego we wrześniu 2002 roku stwierdzono u chłopca upośledzenie umysłowe stopnia lekkiego. Uczeń korzystał w okresie 2000 – 2002 z pomocy logopedycznej, ze względu na silnie zaburzoną wymowę. Od klasy II objęty został zajęciami rewalidacyjnymi oraz terapią logopedyczną.

Aktualny stan jego umiejętności przedstawia się następująco.

Nadal utrzymuje się wymowa nieprawidłowa.

Nadal ma trudności z rozumieniem niektórych poleceń.

Nadal bardzo słabo czyta składając wyrazy z sylab, nie odczytuje trudniejszych wyrazów oraz nie rozumie czytanego przez siebie tekstu.

Ma tendencję do wypowiedzi jednowyrazowych, ale na polecenie nauczyciela buduje zdania poprawne pod względem logicznym i gramatycznym z naleciałościami gwarowymi.

Dodaje i odejmuje w pamięci w zakresie 20.

Ma trudności w rozwiązywaniu zadań z treścią.

Pisze mało starannie, popełnia wiele błędów.

Zaburzone są jego zachowania – sprawia problemy wychowawcze, nie ma bliskich kolegów, konflikty rozwiązuje metodami siłowymi. Jest bardzo impulsywny.

ROZDZIAŁ V.

Indywidualny plan rozwoju ucznia upośledzonego w stopniu lekkim w klasie szkoły masowej (w ujęciu ogólnym)

Ten rozdział poświęcony jest konstrukcji ogólnego planu pracy indywidualnej z uczniem upośledzonym, stanowiącego bazę dla nauczycieli tworzenia własnych przedmiotowych planów pracy. Ich tworzeniu przyświecają następujące cele:

- rozwijanie w jak najszerszym zakresie umiejętności ucznia upośledzonego umysłowo w sferze poznawczej, ruchowej, emocjonalno – motywacyjnej, interakcji społecznych;
- ujednoczenie metod i form pracy z dzieckiem upośledzonym w stopniu lekkim w szkole;
- dążenie do wszechstronnego rozwoju ucznia;
- harmonijna realizacja przez nauczycieli zadań w zakresie nauczania i wychowania ucznia niepełnosprawnego;
- prawidłowe włączanie ucznia upośledzonego umysłowo w stopniu lekkim w proces dydaktyczny, a przez to lepsze opanowanie przez niego materiału z zakresu przedmiotów szkolnych;
- pomoc dziecku w odnoszeniu indywidualnych sukcesów niezbędnych dla jego dalszego prawidłowego rozwoju;
- wdrażanie ucznia do samodzielności;
- przygotowanie do udziału w życiu społecznym;
- rozwijanie umiejętności społecznych poprzez zdobywanie prawidłowych doświadczeń we współżyciu i współdziałaniu w grupie rówieśniczej;

- tworzenie dobrego klimatu dla rozwoju dziecka w szkole masowej.

Oczekiwane efekty:

- Uczeń podniesie swoje umiejętności w sferze poznawczej, ruchowej, emocjonalno – motywacyjnej, interakcji społecznych.

Indywidualny plan rozwoju,

ucznia klasy Szkoły Podstawowej w

1. Orzeczenie Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej nr z roku.
2. Zalecenia Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej
.....
3. Podstawą pracy z uczniem upośledzonym w stopniu lekkim w klasie masowej jest rewalidacja zaburzonych obszarów percepcyjno – motorycznych.
4. Rewalidacji podlegają cztery sfery zaburzeń:

1) Poznawcza

a. zaburzenia percepcji wzrokowej:

- ◊ analizy wzrokowej
- ◊ syntezy wzrokowej
- ◊ pamięci wzrokowej
- ◊ koordynacji wzrokowo – słuchowo – ruchowej

2. zaburzenia percepcji słuchowej:

- ◆ analizy słuchowej
- ◆ syntezy słuchowej
- ◆ pamięci słuchowej
- ◆ koordynacji wzrokowo – słuchowo – ruchowej
- ◆

• zaburzenia mowy:

- artykulacyjne (logopedyczne)
- głosowe (wrodzone zniekształcenia aparatu mowy)
- brak umiejętności mówienia
- zaburzenia myślenia:
 - ◆ przewidywania
 - ◆ rozumienia pojęć
 - ◆ wnioskowania
 - ◆ planowania
 - ◆ analizy myślowej
 - ◆ syntezy myślowej
 - ◆ porównywania
 - ◆ różnicowania
 - ◆ uogólniania

2) Ruchowa

- ◇ zaburzenia sprawności ruchowej (dużej motoryki)
- ◇ zaburzenia sprawności manualnej (małej motoryki)
- a. rozmachowe
- b. manualne
- c. graficzne
- ◇ zaburzenia koordynacji wzrokowo – słuchowo – ruchowej
- ◇ zaburzenia orientacji przestrzennej

3) Emocjonalno – motywacyjna

- a. stany podwyższonego nastroju (euforia, żarty, zaczepianie)
- b. stany obniżonego nastroju (depresja, apatia, melancholia, smutek)
- c. nieumotywowane wahania nastroju (szybkie przechodzenie z jednego w drugi)
- d. rozhamowanie psychoruchowe (nadmierna ruchliwość, drażnienie, zaczepianie innych)
- e. pobudzenie ruchowe
- f. nieadekwatne do bodźca reakcje obronne i ochronne (autoagresja, otępienie uczuciowe)

4) Interakcji społecznych

- a. Funkcjonowanie ucznia w:
 - rodzinie
 - środowisku
 - szkole
 - miejscach publicznych
 - instytucjach kulturalnych itp.
- 2. Uczeń jako:
 - członek społeczeństwa
 - odbiorca i twórca kultury
 - konsument itp.

Propozycje ćwiczeń do wykorzystania przez nauczycieli przy tworzeniu przedmiotowych indywidualnych planów pracy z uczniem upośledzonym.

1. Zaburzenia percepcji wzrokowej

a. analiza, synteza, pamięć wzrokowa

– ćwiczenia doskonalące analizę wzrokową (np.

wyszukiwanie różnic)

– synteza (puzzle)

- ◇ ćwiczenia doskonalące pamięć wzrokową (np. pisanie z pamięci wcześniej odkrytego wyrazu, hasła);
- ◇ poprawne przepisywanie tekstu;
- ◇ uzupełnianie luk w wyrazach i zdaniach;
- ◇ odczytywanie wykresów i diagramów
- ◇ rozpoznawanie konturów kontynentów;
- ◇ odczytywanie i porównywanie danych i tabel;
- ◇ odczytywanie legend map i planów;
- ◇ odczytywanie rysunków schematycznych;
- ◇ wyróżnianie obrazu i tła;

- ◇ dobieranie elementów do całości;
- ◇ odczytywanie współrzędnych punktów;

b. koordynacja wzrokowo–ruchowa

– podkreślanie tematu lekcji, dokończanie wzorów;

- ◇ ćwiczenia w rysowaniu podanych wzorów bez odrywania długopisu od kartki;
- ◇ zabawy z papierem;
- ◇ przepisywanie tekstów;
- ◇ zabawy i ćwiczenia z piłką i innymi przyrządami do ćwiczeń fizycznych;
- ◇ przygotowywanie potraw;
- ◇ obsługa urządzeń gospodarstwa domowego;
- ◇ adekwatne zastosowanie barw, proporcji, perspektyw w pracach plastycznych.

2. Zaburzenia percepcji słuchowej

a) analiza, synteza, pamięć

– rozumienie przekazywanych informacji, poleceń słownych;

- ◇ nauka krótkich tekstów;
- ◇ pamięć słuchowa – powtarzanie rytmów;
- ◇ pamięć słuchowa – bogacenie słownictwa biernego i czynnego;
- ◇ ćwiczenia o charakterze logopedycznym ćwiczenia poprawnej artykulacji wyrazów;
- ◇ ćwiczenia w poprawnym zapisywaniu zbitok spółgłoskowych, upodobnień, uproszczeń;
- ◇ dzielenie wyrazów na sylaby i głoski;
- ◇ analiza słuchowa dzielenie zdań na wyrazy;
- ◇ tworzenie wyrazów zaczynających się od danej głoski, sylaby;
- ◇ pamięć słuchowa – pisanie ze słuchu.
- ◇ zabawy morfologiczne (morfem leksykalny i słowotwórczy)
- ◇ opozycje fonemowe (typu sok – szok)
- ◇ układanie prostych zdań, wcześniej zdań wyrazowo–obrazkowych

b) koordynacja słuchowo – ruchowa

◇ zabawy dźwiękonaśladowcze i ortofoniczne
 ◇ rozpoznawanie charakterystycznych odgłosów z kasyety magnetofonowej;

– wykonywanie rysunków inspirowanych muzyką;

- ◇ pisanie ze słuchu i pamięci: liter, sylab, wyrazów, krótkich zdań;
- ◇ zapisanie liter, sylab, wyrazów na tablicy (instruktaż słowny);
- ◇ gry i zabawy ruchowe;
- ◇ kreślenie form kolistych, falistych.

3. Zaburzenia mowy

a) nadawanie i odbiór komunikatów werbalnych i pozawerbalnych

- ◇ umiejętność przekazywania informacji drogą werbalną i pozawerbalną;
- ◇ bogacenie słownika czynnego;

- ◇ odbiór sygnałów werbalnych i pozawerbalnych (w tym między innymi: gestów, mimiki);
- ◇ próba przełamania lęku przed wypowiedziami pełnym głosem, pozytywne wzmocnienie podejmowanych prób;
- ◇ nazywanie rzeczy, czynności, stanów;
- ◇ umiejętność uważnego słuchania;
- ◇ formułowanie pytań, zdań;
- ◇ określanie przyczyn i skutków zdarzeń;
- ◇ kształcenie umiejętności formułowanie własnych sądów.

c. czytanie

◇ nauka i doskonalenie techniki czytania: sylabizowania z syntezą, odczytywanie wyrazów jednosylabowych,

– czytanie globalne wyrazów;

- ◇ doskonalenie umiejętności czytania na poziomie semantycznym zdań;
- ◇ doskonalenie umiejętności pracy z tekstem;
- ◇ kształtowanie nawyku obcowania z książką i/lub prasą;

c) ćwiczenia artykulacyjne * ćwiczenia języka

- ◇ wysuwanie języka, przesuwanie z jednej strony na drugą
- ◇ przesuwanie języka wokół otwartych ust
- ◇ przesuwanie języka po zębach, od zębów do podniebienia
- ◇ mlaskanie czubkiem języka
- ◇ mlaskanie środkiem języka
- ◇ robienie rurki
- ◇ język szeroki, język wąski itp.

* ćwiczenia warg

- ◇ wyciąganie ust jak przy samogłosce u
- ◇ spłaszczanie ust jak przy i
- ◇ gwizdanie na jednym tonie
- ◇ trzymanie ołówka wargami
- ◇ dmuchanie na płomień świecy
- ◇ szybkie wymawianie au lub eu
- ◇ gra na organkach
- ◇ dmuchanie w jarmarczne wiatraczki
- ◇ przytrzymywanie ustami kartki papieru

* ćwiczenia ruchów dolnej szczęki

- ◇ opuszczanie i unoszenie dolnej szczęki
- ◇ przesuwanie szczęki raz w jedną, raz w drugą stronę
- ◇ wysuwanie szczęki do przodu i cofanie jej

4. Zaburzenia myślenia

a) procesy myślowe: – określanie związków przyczynowo–skutkowych;

wnioskowanie, – czytanie na poziomie semantycznym poleceń do

ćwiczeń i zadań;

analiza i synteza myślowa, – układanie historyjek z obrazków;

różnicowanie, – uzupełnianie niedokończonych ciągów graficznych;

porównywanie, – kończenie zdania, opowiadania;

uogólnianie – formułowanie wniosków i uogólnień;

- ◊ umiejętność zastosowania podstawowych wzorów i prawideł matematycznych, fizycznych i chemicznych;
- ◊ znajomość podstawowych pojęć, faktów, wydarzeń;
- ◊ dorysowywanie brakujących elementów;
- ◊ rozwiązywanie rebusów, krzyżówek w zeszycie, na komputerze.
- ◊ rozwijanie myślenia dywergencyjnego (ćwiczenia na skojarzenia).

b) pamięć krótka i długa – nauka krótkich utworów na pamięć;

- ◊ utrwalanie znajomości tabliczki mnożenia;
- ◊ powracanie do wcześniej wprowadzonych pojęć, zasad, treści celem ich przypomnienia i utrwalenia;
- ◊ pisanie z pamięci.

Zaburzone sfery emocjonalno – motywacyjną i interakcji społecznych można reedukować włączając ucznia w tok zajęć edukacyjnych i wychowawczych. Uczeń może być bardzo pomocny w czynnościach nauczyciela o charakterze organizacyjno – porządkowym typu przynoszenie potrzebnych materiałów, podawanie, wieszanie, rozdawanie i zbieranie prac, ścieranie tablicy, podlewanie kwiatów, opieka nad zwierzętami w sali przyrodniczej, ustawianie krzeseł i ławek, pomoc w organizowaniu imprez szkolnych i klasowych. Uczeń wymaga uwagi ze strony nauczycieli, nagradzania za dobre zachowanie, podkreślenia jego dobrych cech i właściwego postępowania.

5. Rewalidacja zaburzeń musi znaleźć odzwierciedlenie w celach rewalidacyjnych każdej lekcji. Nauczyciele mają obowiązek określać te cele zarówno w scenariuszach lekcji jak też w arkuszu hospitacyjnym zajęć edukacyjnych. Treść celów rewalidacyjnych wpisujemy nieoperacyjnie np. – *doskonalenie sfery poznawczej w zakresie analizy wzrokowej poprzez ćwiczenie doskonalące analizę wzrokową – wyszukiwanie różnic.*
6. Oprócz usprawniania zaburzonych sfer percepcyjno – motorycznych uczniowi przekazywana będzie wiedza na miarę jego możliwości intelektualnych w oparciu o realizowany przez nauczyciela program nauczania.

ROZDZIAŁ VI.

Indywidualny plan rozwoju ucznia upośledzonego w stopniu lekkim na lekcjach historii w klasie IV szkoły masowej

Nauczanie historii powinno opierać się na konkretach i być powiązany z praktyką. Ponieważ nauczanie się historii wymaga myślenia historycznego opartego o wnioskowanie, dostrzeganie zależności, analizowanie i porównywanie jest to bardzo trudny proces dla uczniów upośledzonych w stopniu lekkim ze względu upośledzenie myślenia abstrakcyjnego. Stąd stosuje się następujące zasady nauczania: indywidualizacji wymagań, stopniowania trudności, łączenia teorii z praktyką, częstego utrwalania zdobytych wiadomości i umiejętności, motywowania i aktywizowania, korelacji międzyprzedmiotowej.

Celem nauczania historii jest opanowanie przez ucznia, przynajmniej w zarysie dziejów ludzkości.

Najczęściej stosowanymi przez nauczycieli metodami nauczania historii są:

- ◆ **opowiadanie** – jego czas nie powinien być zbyt długi ze względu na trudności ucznia upośledzonego w koncentracji uwagi;
- ◆ **opis** – powinien być poparty pokazem;
- ◆ **pogadanka** – wymaga od ucznia upośledzonego formułowania własnych sądów i ocen, co nie jest dla niego sprawą łatwą;
- ◆ **praca pod kierunkiem** – doskonała metoda pracy z uczniem upośledzonym, w której wykorzystuje się wszystkie dostępne środki dydaktyczne. Uczeń może przerysowywać, kopiować kontury map, kolorować ilustracje, układać wypowiedzi z rozsypanych wyrazów, wypełniać tabelki, rozwiązywać krzyżówki, przepisywać teksty, odpowiadać na proste pytania, wyszukiwać odpowiednie fragmenty tekstu, szeregować wydarzenia, analizować ilustracje, dobierać napisy do ilustracji, wyszukiwać zdania prawdziwe i nieprawdziwe, układać zdania do ilustracji, wypisywać z tekstu informacje, wyszukiwać hasła w słowniku lub encyklopedii, ilustrować tekst historyczny, wycinać, wklejać.
- ◆ **metoda problemowa** – operacje myślowe kierowane powinny być przez nauczyciela zadaniami typu: dlaczego, uzasadnij, oceń. Metoda trudna dla ucznia, wymaga bowiem myślenia abstrakcyjnego.
- ◆ **drama** – tu można bez problemu zaangażować ucznia niepełnosprawnego i pomóc w utrwaleniu wiedzy jednocześnie pozytywnie oddziałując na sferę emocjonalną i interakcji społecznych.

Przedstawione główne metody stosowane w nauczaniu historii są jak widać w różnym stopniu skuteczne w nauczaniu uczniów upośledzonych umysłowo w stopniu lekkim. Najbardziej przydatną z nich wydaje się być praca pod kierunkiem, która doskonale nadaje się również do celów rewalidacyjnych, ponieważ w ramach zalecanych uczniowi ćwiczeń podlegają rewalidacji wszystkie cztery zaburzone sfery.

Indywidualny plan rozwoju, ucznia klasy Szkoły Podstawowej w

Historia

1. Orzeczenie Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej nr z 2002 roku
2. Zalecenia Poradni Psychologiczno – Pedagogicznej

Orzeczona sprawność umysłowa na poziomie upośledzenia stopnia lekkiego.

Wskazania PPP

- ◇ *nauczanie specjalne dla dzieci upośledzonych w stopniu lekkim,*
- ◇ *kontynuowania terapii logopedycznej,*
- ◇ *zajęcia rewalidacyjne z położeniem szczególnego nacisku na rozwój sfery słowno – pojęciowej i pobudzanie ciekawości poznawczej,*
- ◇ *badanie kontrolne w 2004 roku.*

W czasie badania stwierdzono trudności z rozumieniem niektórych poleceń i pytań. Wymagał dodatkowych wyjaśnień i naprowadzeń. Stwierdzono nieprawidłową wymowę. Wypowiedzi ustne bardzo uproszczone, najczęściej odpowiadał jednym wyrazem lub równoważnikami zdań. Stwierdzono słabo

rozwiniętą sferę słowno – pojęciową, na lepszym poziomie funkcje wykonawczo – praktyczne. Chłopiec miał trudności z rozpoznawaniem niektórych liter, czytał w niskim tempie i słabo scalał. We wszystkich formach pisania bardzo nasilone występowanie różnorodnych błędów. Duże braki w opanowaniu podstawowych treści programowych z matematyki i języka polskiego

3. Podstawą pracy z uczniem upośledzonym w stopniu lekkim w klasie masowej jest rewalidacja zaburzonych obszarów percepcyjno – motorycznych.

4 . Rewalidacji podlegają cztery sfery zaburzeń: percepcyjna, ruchowa, emocjonalno motywacyjna, interakcji społecznych

W trakcie zajęć historii cele rewalidacyjne można realizować poprzez polecenie uczniowi wykonywania następujących ćwiczeń usprawniających:

W zakresie zaburzeń percepcji wzrokowej

d. analizy, syntezy, pamięci wzrokowej

- ◇ ćwiczenia doskonalące analizę wzrokową (np. wyszukiwanie podobieństw, różnic, pussy, dzielenie wyrazów na litery, sylaby)
- ◇ ćwiczenia doskonalące syntezę (puzzle, pussy, układanie rozsypywanek wyrazowych i literowych, rebusy)
- ◇ ćwiczenia doskonalące pamięć wzrokową (np. pisanie z pamięci wcześniej odkrytego wyrazu, hasła, dotwarzanie z pamięci wzoru, wielokrotne pisanie trudnych wyrazów);
- ◇ poprawne przepisywanie tekstu;
- ◇ uzupełnianie luk w wyrazach i zdaniach;
- ◇ wypisywanie informacji z tekstu;
- ◇ układanie odpowiedzi na pytania na podstawie tekstu lub ilustracji, układanie planu wydarzeń;
- ◇ uzupełnianie konturów map niezbędnymi informacjami:
- ◇ odszukiwanie miejsc na mapie;
- ◇ odczytywanie legend map i planów;
- ◇ odczytywanie rysunków schematycznych;
- ◇ wyróżnianie obrazu i tła;
- ◇ dobieranie elementów do całości;

e. koordynacji wzrokowo–ruchowej

- ◇ podkreślanie tematu lekcji;
- ◇ ćwiczenia w rysowaniu podanych wzorów bez odrywania długopisu od kartki;
- ◇ zabawy z papierem;
- ◇ przepisywanie tekstów;
- ◇ ćwiczenie w odrysowywaniu, kopiowaniu, kolorowaniu rysunków, konturów map;
- ◇ adekwatne zastosowanie barw, proporcji, perspektyw w pracach plastycznych.

W zakresie zaburzeń percepcji słuchowej

a. analiza, synteza, pamięć

- ◇ rozumienie przekazywanych informacji, poleceń słownych;
- ◇ nauka krótkich tekstów;
- ◇ pamięć słuchowa – powtarzanie krótkich formuł;
- ◇ pamięć słuchowa – bogacenie słownictwa biernego i czynnego;
- ◇ ćwiczenia o charakterze logopedycznym ćwiczenia poprawnej artykulacji wyrazów;
- ◇ ćwiczenia w poprawnym zapisywaniu wyrazów, pojęć
- ◇ dzielenie trudniejszych wyrazów na sylaby i głoski;

- ◇ analiza słuchowa dzielenie zdań na wyrazy;
- ◇ pamięć słuchowa – pisanie ze słuchu;
- ◇ układanie prostych zdań;

a. koordynacji słuchowo – ruchowej

- ◇ pisanie ze słuchu i pamięci krótkich zdań;
- ◇ zapisanie wyrazów i zdań na tablicy (instruktaż słowny);
- ◇ zabawy dramowe;

W zakresie zaburzeń mowy

a) nadawania i odbioru komunikatów werbalnych i pozawerbalnych

- ◇ umiejętność przekazywania informacji drogą werbalną i pozawerbalną;
- ◇ bogacenie słownika czynnego;
- ◇ odbiór sygnałów werbalnych i pozawerbalnych (w tym między innymi: gestów, mimiki);
- ◇ próba przełamywania lęku przed wypowiedziami pełnym głosem, pozytywne wzmocnienie podejmowanych prób;
- ◇ nazywanie rzeczy, czynności, stanów;
- ◇ umiejętność uważnego słuchania;
- ◇ formułowanie pytań, zdań;
- ◇ wypowiadanie się pełnymi zdaniami
- ◇ określanie przyczyn i skutków zdarzeń;

a. czytania

- ◇ nauka i doskonalenie techniki czytania: sylabizowania z syntezą, odczytywanie wyrazów wielosylabowych;
- ◇ doskonalenie umiejętności czytania na poziomie semantycznym zdań;
- ◇ doskonalenie umiejętności pracy z tekstem;
- ◇ kształtowanie nawyku obcowania z książką i/lub prasą;

a. ćwiczeń artykulacyjnych

– prawidłowe wypowiadanie słów i zwrotów;

W zakresie zaburzeń myślenia

a. procesów myślowych: wnioskowania, analizy i syntezy myślowej, różnicowania, porównywania, uogólniania

- czytanie na poziomie semantycznym poleceń do ćwiczeń i zadań;
 - opowiadanie ilustracji;
 - uzupełnianie niedokończonych ciągów graficznych;
 - kończenie zdania, opowiadania;
- formułowanie wniosków i uogólnień;
- umiejętność zastosowania podstawowych umiejętności matematycznych do obliczania upływu czasu, pisania dat i określania wieku wydarzenia;
 - znajomość podstawowych pojęć, faktów, wydarzeń;
 - dorysowywanie brakujących elementów;
 - rozpoznawanie symboli historycznych;
 - rozpoznawanie symboli legendy mapy historycznej;
 - rozwijanie myślenia dywergencyjnego (ćwiczenia na skojarzenia).

b. pamięci krótkiej i długiej

- ◇ nauka na pamięć;
- ◇ powracanie do wcześniej wprowadzonych pojęć, zasad, treści celem ich przypomnienia i utrwalenia;
- ◇ pisanie z pamięci.

W zakresie zaburzeń ruchu

1. dużej motoryki

- ◇ rozwijanie i zwijanie map i plansz;
- ◇ rozdawanie i zbieranie prac uczniów;
- ◇ ścieranie tablicy,
- ◇ przenoszenie stojaka i map do innych klas,
- ◇ przynoszenie kredy;

2. małej motoryki

- ◇ ćwiczenia manualne – lepienie, wycinanie, klejenie, zwijanie, zawijanie, montowanie konstrukcji z elementów, modelowanie, stemplowanie, ćwiczenia końców palców, przypinanie, odpinanie, składanie, sortowanie;
- ◇ ćwiczenia graficzne – rysowanie kształtów literopodobnych, ilustrowanie, kalkowanie, kopiowanie, pogrubianie konturów, rysowanie w liniaturze, obrysowywanie szablonów, kreskowanie zamalowywanie kredkami, wodzenie po wzorze, kończenie rozpoczętego wzoru, odwzorowywanie;

3. zaburzeń koordynacji wzrokowo – słuchowo – ruchowej

- ◆ rysowanie linii pomiędzy figurami,
- ◆ wodzenie palcem po wzorze,
- ◆ rysowanie w powietrzu,

4. zaburzeń orientacji przestrzennej

- ◆ określanie kierunku na mapie;
- ◆ umieszczanie przedmiotów w trakcie wykonywanych prac w określonym miejscu; przenoszenie przedmiotów w określone miejsce;

W zakresie interakcji społecznych podbudowywanie pozycji ucznia w grupie następować będzie poprzez wykonywanie w miarę możliwości zadań identycznych lub bardzo podobnych co grupa klasowa, zauważanie jego aktywności na lekcjach zlecanie mu zadań pomocniczych typu: ścieranie tablicy, rozdawanie atlasów i innych materiałów pomocniczych, wieszanie i zwijanie mapy historycznej, rozdawanie, zbieranie prac, i tym podobne czynności, które dodatkowo spełniają cele rewalidacyjne w sferze ćwiczeń dużej i małej motoryki. Zajęcia historii służyć też będą kształtowaniu postaw obywatelskich oraz moralno – etycznych.

5. Rewalidacja zaburzeń musi znaleźć odzwierciedlenie w celach rewalidacyjnych każdej lekcji.

Nauczyciele mają obowiązek określać te cele zarówno w scenariuszach lekcji jak też w arkuszu hospitacyjnym zajęć edukacyjnych. Treść celów rewalidacyjnych wpisujemy nieoperacyjnie np. – *doskonalenie sfery poznawczej w zakresie analizy wzrokowej poprzez ćwiczenie doskonalące analizę wzrokową – wyszukiwanie różnic.*

6. Oprócz usprawniania zaburzonych sfer percepcyjno – motorycznych uczniowi przekazywana będzie wiedza na miarę jego możliwości intelektualnych w oparciu o realizowany przez nauczyciela program nauczania.

Podstawowe zagadnienia sfery poznawczej z przedmiotu historia w klasie IV

Lp.	Zagadnienie programowe	Zagadnienia sfery poznawczej ucznia upośledzonego w stopniu lekkim
1.	Narodziny początkiem mojej historii.	Zna datę i miejsce swoich urodzin., Określa więzi łączące go z członkami grupy społecznej jaką jest klasa.
2.	Moja rodzina.	Wymienia najbliższych członków swojej rodziny. Określa stopień pokrewieństwa. Zna nazwę najstarszego polskiego rodu.
3.	Drzewo genealogiczne.	Wie, co nazywamy drzewem genealogicznym. Rysuje drzewo genealogiczne rodziny.
4.	Poznaję historie swojej rodziny.	Wie, kto tworzy rodzinę. Rozróżnia tradycje związane ze świętami Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy.
5.	Rodziny i rody w służbie narodu.	Poznaję pojęcie szlachty i herbu. Projektuje swój herb.
6.	Dziecko w świecie dorosłych.	Zna obowiązki państwa i rodziców wobec dzieci. Zna swoje obowiązki. Wie, że posiadanie praw nie zwalnia z wypełniania obowiązków.
7.	Ananasy z mojej klasy.	Zna reguły obowiązujące ucznia w klasie. Podaje przykłady sytuacji kiedy należy i nie należy być tolerancyjnym.
8.	W mojej szkole.	Wie, jak zmieniała się szkoła na przestrzeni 100 lat. Zna patrona szkoły. Wie, na czym polega rola samorządu szkolnego i klasowego.
9.	Ja w społeczeństwie.	Wie, w jaki sposób obywatele wpływają na decyzje dotyczące kraju. Wymienia najwyższe organy władzy w Polsce. Wie, w jakich okolicznościach niesiona jest pomoc potrzebującym.
10.	Polska naszą ojczyzną.	Wyjaśnia pochodzenie nazwy Polska. Zna symbole narodowe Polski.

		Wie, co oznacza, że symbole otacza się szacunkiem.
11.	Legendarne początki państwa polskiego.	Umie opowiedzieć legendę o Lechu. Potrafi uzasadnić dlaczego Orzeł Biały jest godłem Polski.
12.	Piękna nasza Polska cała.	Lokalizuje Polskę na mapie. Wie, w jakim województwie mieszka. Zna krainy geograficzne Polski.
13.	Polska w Europie.	Odczytuje z mapy nazwy graniczących z Polską państw. Wymienia nazwiska najwybitniejszych współczesnych Polaków Jana Pawła II, Lecha Wałęsy, wie, kim są.
14.	Unia Europejska – organizacja państw Europy.	Wie, że Polska jest członkiem Unii Europejskiej. Wie, czym jest UE. Zna walutę UE. Zna symbole UE.
15.	Czym zajmuje się historia?	Wie, czym zajmuje się historia. Wie, kto tworzy historię. Wie, czym zajmują się historycy.
16.	W poszukiwaniu informacji.	Wymienia podstawowe źródła historyczne.
17.	Zabytki – świadectwem naszej kultury.	Umie wyjaśnić, dlaczego zabytki podlegają ochronie. Wie, jakie instytucje są powołane do ochrony zabytków.
18.	Z wizyta w muzeum.	Wie, czym zajmują się muzea. Wie, jak należy zachowywać się w muzeum.
19.	W poszukiwaniu minionego czasu.	Wie w jaki sposób mierzymy czas Wymienia przyrządy służące do pomiaru czasu Na podstawie ilustracji potrafi opowiedzieć na czym polegało działanie klepsydry, zegara słonecznego i świecowego
20.	Ile lat minęło? Określanie czasu minionych wydarzeń.	Umie posługiwać się cyframi rzymskimi od I do XII. Zna podstawowy podział dziejów.

Na jednostce lekcyjnej w zależności od zagadnienia i potrzeb uczeń czyta, wyszukuje informacje, podkreśla temat, przepisuje i zapamiętuje ważne wiadomości, opowiada o ilustracjach, wykonuje rysunki, koloruje, wycina, wkleja, kopiuje, pracuje z mapą, analizuje, porównuje, wypowiada się pełnymi zdaniami, udziela odpowiedzi na zadane pytania, formułuje sądy i oceny.

Podsumowanie

Nauczyciel uczący ucznia upośledzonego w szkole masowej, w której nie istnieją klasy specjalne ma do spełnienia trudne zadanie polegające na właściwym zorganizowaniu edukacji w taki sposób aby nie pogłębić jego trudności w nauce, nie spowodować frustracji wynikających z przekonania o byciu gorszym. Nadrzędnym celem edukacji osób upośledzonych jest przygotowanie ich w jak najpełniejszy sposób do życia dorosłego i podejmowania zadań dla tego etapu życia właściwych. Najważniejsze jest wyposażenie młodego człowieka w szereg umiejętności **autentycznie** przydatnych życiowo oraz **niezbędną** wiedzę. Poddawanie dziecka rewalidacji wyłącznie na zajęciach do tego przeznaczonych jest niewystarczające. Jednocześnie nauczyciele nie będący specjalistami w zakresie nauczania osób upośledzonych często stawiają przed nimi zbyt wygórowane wymagania, którym uczniowie nie mogą sprostać. Często nauczyciele z niechęcią podchodzą do nauczania ucznia upośledzonego w klasie masowej ponieważ mając wiele obowiązków muszą jeszcze dla niego *wymyślać* zadania i ćwiczenia. Danie im do ręki Indywidualnego planu rozwoju dziecka upośledzonego w stopniu lekkim niewątpliwie poprawi jakość nauczania, wpłynie na podniesienie umiejętności ucznia, korzystniej ukształtuje jego postawy. Będzie to również miało przełożenie na kształtowanie postaw tolerancji wśród pozostałych uczniów w klasie.

Stworzymy przez to bardziej sprzyjający klimat w szkole dla edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi.

Bibliografia

1.	Bogdanowicz M., Ćwiczenia grafomotoryczne według Hanny Tymichowej, Gdańsk 1997
1.	Bogdanowicz M., Metoda Dobrego Startu, Warszawa 1999
2.	Bogdanowicz. M, Integracja sensoryczno – motoryczna – metody, diagnozy i terapia, Warszawa 1990
3.	Czajkowska I., Herda K., Zajęcia korekcyjno – kompensacyjne w szkole, Warszawa 1989
4.	Frostig M., Program rozwijający percepcję wzrokową – 3 poziomy, Warszawa 1986
5.	Gruszczyk – Kolczyńska E., Dlaczego dzieci nie potrafią uczyć się matematyki, Warszawa 1989
6.	Gruszczyk – Kolczyńska E., Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki, Warszawa 1992
7.	Jastrząb J., Gry i zabawy w terapii pedagogicznej, Warszawa 1990
8.	Kościelska M, Oblicza upośledzenia, Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 1995
9.	Okoń. W., Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998
10.	Pasek E., Krzyżówki, zgadywanki, rebusy.
11.	Poradnik metodyczny dla nauczycieli kształcących uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim w szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych, Warszawa 2001
12.	Rozporządzenie MEN z 2000 roku w sprawie udzielania uczniom pomocy psychologiczno – pedagogicznej
13.	Rozporządzenie MEN z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania z zakresu kształcenia ogólnego i trybu dopuszczania do użytku szkolnego podręczników i zalecania środków dydaktycznych.
14.	Rozporządzenie MEN z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych.
15.	Smeja J., Materiały z Kursu Terapia pedagogiczna, Inowrocław 2004
16.	Smoleńska A., Ćwiczenia wyrównawcze w zakresie czytania i pisanie, Warszawa 1989
17.	Tomczak E., Materiały z Kursu Oligofrenopedagogika, Kruszwica 2003
18.	Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku.

19.	Waszkiewicz E., Obserwuję, mówię, rysuję – ćwiczenia rozwijające percepcję wzrokową
20.	Zakrzewska B. Recedukacja dzieci z trudnościami w czytaniu i pisaniu, Warszawa 1976

Załącznik nr 1

Arkusze ewaluacyjny

Indywidualnego planu rozwoju dziecka na zajęciach historii

19. Czy cele rewalidacyjne realizowane są na każdej jednostce lekcyjnej?

- Tak
- nie

◆ Czy zadania planowane dla ucznia są:

- zbyt trudne
- zbyt łatwe
- właściwe

21. Jaką postawę wykazuje uczeń w trakcie zajęć?

.....

4. Jakie elementy indywidualnego planu rozwoju dziecka są najmniej przydatne?

.....

5. Jakie elementy indywidualnego planu rozwoju dziecka są najbardziej przydatne?

.....

Które elementy wymagają doskonalenia?

.....

7. Czy uczeń rozwinął swoje umiejętności? W jakim zakresie? (analiza zeszytu, prac pisemnych, wypowiedzi ustnych, innych wytworów ucznia)

.....

Rozporządzenie MEN z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych.

Rozporządzenie MEN z dnia 15 lutego 1999 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania z zakresu kształcenia ogólnego i trybu dopuszczania do użytku szkolnego podręczników i zalecania środków dydaktycznych.

Ustawa o systemie oświaty z dnia 7 września 1991 roku.

Dz. U. Nr 41 poz. 413.

Rozporządzenie MEN z 2000 roku w sprawie udzielania uczniom pomocy psychologiczno – pedagogicznej.

Poradnik metodyczny dla nauczycieli kształcących uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim w szkołach ogólnodostępnych i integracyjnych, MEN, Warszawa 2001, s. 31.

ibidem, s. 58.

za E. Tomczak, Materiały z Kursu Oligofrenopedagogika, Kruszwica 2003 r.

za J. Smeja, Materiały Kursu Terapia Pedagogiczna, Inowrocław 2004.

33

8.